

de Catalunya, 1906); *Notes històriques dels pessebres* (en *Catalunya Franciscana*); *Mare de Déu de la Gleba. Notes referents a Iconografia, Bibliografia i Goigs de la Patrona de la Plana de Vich* (Manresa, 1923); etc. En la ja històrica Assemblea catalanista de Manresa, de 1892, en la qual foren elaborades les cèlebres «Bases», presidí una de les sessions. Era acadèmic corresponent de les Acadèmies de Medicina de Barcelona i Madrid, i així mateix de la de Bones Lletres de Barcelona.

Miquel González Sugrañes

Exemple de l'eficàcia del propi esforç d'un home auster, laboriós i constant, fou la vida del Sr. González Sugrañes. Nat a Tarragona (6 gener 1838) en una llar humil, vingué de jovenet a Barcelona a treballar de tipògraf; ací pogué establir, més endavant, una modesta impremta, resultat dels seus estalvis i base econòmica de la seva vida, i ací restà plenament incorporat a l'activitat ciutadana. En defensa dels ideals democràtics intervingué ben aviat en la política local. Republicà convençut i militant, fou elegit Alcalde popular de Barcelona en el temps de la República espanyola. Durant els mesos que va exercir aquella magistratura (24 agost 1873-6 gener 1874), en moments accidentats i difícils, la seva gestió administrativa fou prou afortunada perquè li valgués una digna reputació àdhuc entre els seus adversaris polítics. Per això després, malgrat mantenir-se fidel al seu ideari, fou cridat repetides vegades a intervenir en afers importants de la ciutat: així va ésser nomenat vocal del Consell Directiu de l'Exposició Universal de Barcelona, de 1888, i hagué de participar (sovint com a regidor, reiteradament elegit) en les tasques de diferents comissions municipals, principalment en les de caràcter benèfic.

En 1896 va publicar el seu primer llibre (reeditat més tard) *La República en Barcelona. Apuntes para una crònica*, en el qual explicava documentalment els principals episodis ocorreguts en aquesta ciutat durant el període turbulent de 1872-1874. Altra obra seva, publicada en 1903, duu per títol: *Mendicidad y beneficencia en Barcelona* i conté diversitat de notícies històriques i d'indicacions relatives a la utilitat social de les principals institucions de beneficència de Barcelona, tot consignant, així mateix, algunes consideracions respecte la conveniència d'introduir-hi determinades millores i d'ampliar amb nous establiments caritatius el sistema existent d'assistència pública. Però l'obra més important del Sr. González Sugrañes ha estat la *Contribució a la història dels antics gremis dels Arts y Oficis de la Ciutat de Barcelona* (volum I, 1915; volum II, 1918), que malauradament ha restat interrompuda i que seria molt convenient de continuar. Concebuda amb la finalitat de fer l'apologia dels antics gremis, aquesta obra havia d'estar constituïda per una sèrie de monografies històriques, les quals, com indicava l'autor, havien de «donar a conèixer tot lo relatiu a la vida interna y externa dels oficis establerts en aquesta aimada terra nostra durant l'Edat mitjana y dies que la seguiren». El primer volum està format per tres monografies referents als gremis d'Agullers, Apotecaris i Argenters; el segon en conté dos, relatives als dels Llibreters i els Estampers. A base de nombroses dades, moltes d'elles inèdites, tretes la major part dels dos grans fons arxivístics de Barcelona, són estudiats en aquests volums l'origen i evolució de cada un dels respectius gremis, l'organització i la reglamentació que tingueren en distintes èpoques, els privilegis que anaren obtenint i la funció social i influència que, en les fases diferents del seu desdoblament, exerciren. Un bon apèndix documental, que acompanya cada una de les monografies esmentades, dóna particular valor a aquests volums. Quan el Sr. González Sugrañes estava reunint encara materials per a altres monografies d'aquesta sèrie, la seva mort, ocorreguda en 9 de juny 1924, vingué a truncar la seva lloable labor. — F. V. T.

Mn. Manuel Betí Bonfill

El dia 17 de març de 1926 moria a la vila de Sant Mateu, d'on era arxiprest, aquest il·lustre historiador valencià a qui tant deuen els estudis històrics. Estudiant del seminari de Tortosa, el canonge arxiver O'Callaghan l'inicià en les primeres pràctiques de paleografia, únic mestratge que va rebre a part de la seva carrera eclesiàstica. L'amor que va sentir sempre per la seva terra, la vocació innata a esbrinar el passat dels llocs on residí o que visità en les seves excursions científiques, completaren la seva formació.

Mn. Betí tenia el tremp d'historiador, tenia la talla de regentar un gran arxiu, posem per cas el Capitular de Tortosa, la capital de la seva diòcesi. Desgraciadament per a ell, i per a la nostra cultura, visqué confinat en un ambient que no era el més a propòsit per a desenrotllar amplament les seves dots d'historiador, mancat com estava d'utilitat científica. No per això deixà de treballar, com ho demostra la seva bibliografia ben nombrosa. Adhuc la seva residència en el Maestrat i terres altes de Morella fou providencial per a aquell país històric. No sols fou el seu *genius loci*, sinó també el conservador de moltes de les seves riqueses. Coadjutor a Villarreal o posat al cap de la parròquia de Cinctorres, o arxiprest de Morella, o més tard, fins a la mort, de Sant Mateu, la seva vila nadiua, recorregué totes aquelles terres, i altres de veïnes, pam a pam estudiant retaules, peces d'orfebreria, els documents dels arxius. Els cercava, àvid, de poble en poble i de casa en casa, en els indrets més recòndits, tot salvant-los i àdhuc instal·lant-los convenientment a despeses seves. Una de les obres que més el fan mereixedor de gratitud de part de la posteritat és l'ordenació dels arxius locals, sobretot de l'Eclesiàstic i el Notarial de Morella i del Municipal de Sant Mateu. Recordem, per a íntima satisfacció nostra, que l'INSTITUT pogué cooperar modestament a aquesta obra de Mn. Betí, en concedir-li un premi en el Concurs d'Arxius fallat l'any 1917.

Ha deixat inèdits o embastats una pila de treballs, com monografies locals, còpies de documents, extrets de cartularis que hom tracta d'anar publicant. A part d'això, la llista dels publicats en vida és prova de la seva activitat. Els seus articles escampats en una sèrie de publicacions periòdiques, diaris comarcals, versen sobre manuscrits i documents, història local (Benifassà, Sant Mateu, Castelló, etc.), temes artístics i altres. Una bella monografia sobre *Rosell* li fou premiada en 1917 pels Jocs Florals de València. Prengué part en els Congressos d'Història de la Corona d'Aragó, i fou un dels elements principals i més estusiastas de la «Societat Castellonense de Cultura», en el *Boletín* de la qual (1926, VII, pp. 108-112) hi ha inventariada la seva producció.

Feia temps que estava en relació amb l'INSTITUT, sobretot d'ençà de l'estiu de 1916, quan a Sant Mateu va donar una excel·lent acollida a la missió enviada a estudiar l'arxiu de Tortosa i les terres de Castelló. Des de llavors col·laborà en el *Bulletí de la Biblioteca de Catalunya*, i tothora ens comunicava troballes de llibres i de documents o ens en proporcionava les còpies. Perquè Mn. Betí, exemplar en el seu ministeri, fou un bon amic i un company d'estudis generosíssim. — R. D'A.-M.

Cosme Parpal i Marquès

Nat a Mahó (8 març 1878), vingué a Barcelona a cursar els estudis de Dret i de Filosofia i Lletres, i hi residí ja sempre més. El periodisme i l'advocacia juntament amb els cursos i conferències foren els principals caires de la seva activitat professional, un cop hagué terminat els estudis universitaris. Les necessitats de la vida li impediren dedicar-se amb suficient amplitud i lleure als treballs d'investigació històrica per als quals tenia no sols forta inclinació, sinó també veritable aptitud. Una i altra varen quedar prou demostrades amb les diverses monografies que publicà referents a història menorquina, totes densament documentades. En els seus anys d'estudiant havia començat ja a freqüentar l'Arxiu de la Corona d'Aragó, d'on va anar extraient forces notícies referents al seu tema predilecte. Ha estat dit amb raó que els escrits d'història de Menorca, i d'entre ells particularment les tres monografies sobre *La conquesta de Menorca en 1287 por Alfonso III* (tesis de Doctorat, publicada en 1901), *La invasión turca de 1558 en Ciudadela de Menorca* (editada en 1903 dins el «*Bulletí de la R. Acadèmia de Bones Lletres*») i *La isla de Menorca en tiempo de Felipe II* (discurs llegit amb ocasió de l'ingrés a l'esmentada Acadèmia en 1913), són el que resta de més sòlit i durable de l'obra del Prof. Parpal. Altres notes d'història menorquina havia publicat en la *Revista de Menorca* i en *La Academia Calasancia*; i en aquesta última, en la qual la seva col·laboració fou profusa i variada, anà donant a conèixer també nombroses dades documentals, que havia aplegat en les seves recerques d'arxiu, sobre diverses curiositats històriques relatives a Barcelona. La història local barcelonesa deu encara al Dr. Parpal altres aportacions ben estimables. En 1907 va publicar un *Diario de Barcelona en la década de 1767 a 1777* segons un manuscrit inèdit del Comte de Creixell, que un parell d'anys més tard havia d'ésser destruït per l'incendi del Col·legi de Sant Antoni (en la Biblioteca del qual era conservat) durant l'anomenada Setmana tràgica. Digne d'esment és també l'estudi que sobre *Felipe Ariosto, pintor del siglo XVI y sus obras*